

2.4. CULTURA SI CIVILIZATIE. TIMP SI DESTIN

a) Ne mai ramâne in incheierea acestei prezentari a concepiei lui Spengler despre istorie, cultura, sa vedem care este viziunea sa despre raportul cultura si civilizatie, timp si destin.

Opera lui Spengler, din care incercam sa extragem filonul concepiei sale cu privire la fiinta istorica se numeste "Declinul Occidentului". Mentionam faptul ca in traducerea lui L. Blaga titlul ei este "Prabusirea Apusului". Intrebarea pe care ne-o punem este: Ce diferente sunt intre cele doua titluri? Am putea sa interpretam noi insine aceste diferente ca fiind *momente diferite* ale unui aceluiasi proces de decadere a Occidentului pe care Spengler il numeste "declin" – ca faza de inceput al acestui proces – iar L. Blaga ca "prabusire" in temeiul faptului ca ei au trait in *perioade diferite* ale aceleasi epoci si au abordat din unghiuri si cu mijloace diferite acelasi fenomen: decaderea civilizatiei occidentale.

Ne-asumam riscurile unei asemenea interpretari si ne slujim de textele fundamentale ale lui Spengler (aici, in acest capitol) si in ale lui Blaga (in capitolul urmator). Textul spenglerian din "Introducere" la "Declinul Occidentului" spune: "Privit in aceasta lumina, declinul Occidentului nu inseamna nici mai mult nici mai putin decât *problema civilizatiei* (subl. O. S.). Aici ne aflam in fata uneia din chestiunile fundamentale ale intregii istorii moderne. Ce este civilizatia privita ca o consecinta organica si logica a unei culturi, ca implinire si sfârsit al acesteia?"⁷¹

Fiecare cultura are propria ei civilizatie afirma Spengler. Civilizatia este *destinul* (subl. O. S.) inevitabil al culturii. Aici, in aceasta ultima faza este atins apogeul in evolutia unei culturi. Ele difera *calitativ* (subl. ns. M. M.) de cultura prin aceea ca: 1) sunt stadiile cele mai superficiale si mai artificiale pe care le poate atinge o comunitate umana superioara; 2) ele reprezinta un sfârsit, urmând devenirii ca un devenit, vietii ca moarte, evolutiei ca incremenire, ca imbatrânire a spiritului si ca metropola pietrificata. Civilizatia *pura* (subl. O. S.), in stare de fapt istoric, consta in *exploatarea* (subl. O. S.) treptata a formelor ajunse in faza anorganica si moarta.

b) Cât priveste *momentele trecerii* de la o cultura la o civilizatie – pentru culturile numite de Spengler ca "mari culturi" – acestea au fost secolul IV pentru cultura antica si sec. XIX pentru cultura Occidentului. Pentru aceasta diferentierea apare in secolul trecut: este diferenta dintre viata de belsug si echilibru, pe de o parte si, pe de alta parte, viata specifica fazei de civilizatie "viata crepusculara, artificiala, dezradacinata a metropolelor, ale caror forme sunt niste ebose de intelect".⁷²

Cultura si civilizatia sunt doua mecanisme nascute unul din celalalt: mecanismul nascut din peisaj si cel nascut din corpul pietrificat al acestuia.

Omul culturii are o viata orientata spre interior, in vreme ce sufletul omului civilizatat se indreapta spre inafara, spre corpuri si fapte. Ceea ce primul simte ca destin, cel de-al doilea intelege totul ca o inlantuire de cauze si efecte. Omul culturii traieste inconstient, cei ai civilizatiei traiesc constient – spune Spengler. In faza culturii domina sufletul, in cea a civilizatiei creierul, intelectul.

Pentru aceasta din urma faza a unei culturi, caracteristice si reprezentative sunt *metropola* (subl. O. S.) si *provincia* (subl. O. S.). In locul universului larg respirabil al marilor culturi, *un oras, un punct* (subl. O. S.) unde se concentra intreaga viata a unor regiuni intinse, in timp ce restul se ofileste; locul unui popor cu bogate forme culturale este luat de superaglomerate, sufocantele metropole, cu locuitorii lor "paraziti", inecati in "masa informa si agitata", fara religie, inteligenti dar sterili, urând din adâncul lor spiritul taranesc ca si nobletea pamânteană pe care-l reprezinta aceste (cu toate exagerarile continute in textul spenglerian nu putem sa nu-i dam dreptate macar partial vizavi de aceste ultime constatari ale sale). Dupa Madrid, Paris, Londra, urmeaza Berlin si New York. "A deveni provincie este destinul unor regiuni intregi in afara razei uneia dintre aceste mari orase, precum odinioara Creta si Macedonia, iar astazi nordul scandinav."⁷³

Vechile orase "culturale" – Alexandria, Florenta, Nürenberg, Salamanca, Bruges, Praga, au deczut la stadiul de orase provinciale incercând in zadar – spune Spengler – sa opuna rezistenta marilor metropole. Orasul mondial, metropola (New-York-ul de exemplu destul de des numit "capitala lumii" astazi; sau Parisul "capitala culturala a lumii" pâna nu mai demult; sau Bucurestiul "micul Paris" de pe cheiurile Dâmbovitei etc.) inseamna cosmopolitism, calcul financiar etc.) in loc de respect pentru traditie si fiii ei, ateism stiintific (aluzie desigur, la Rusia Sovietica cu care Spengler a fost contemporan dar si la segmentele atee ale marilor metropole contemporane) ce pietrifica religia inimii care le-a precedat,

“societate” în loc de stat, drepturi naturale în loc de drepturi dobândite. Și mai există un simbol – “zeu” (subl. ns. M. M.) – al civilizațiilor” banul: *Banul* (subl. O.S.) ca o trufie a organicului, abstract, golit de orice raporturi cu semnificațiile pământurilor fertile și cu valorile unei economii domestice primitive, este un avantaj...”⁷⁴ pe care îl aveau românii cei mai bogați precum Cato și Seneca față de stoicii saraci ai grecilor precum Chrysipos sau azi marile bănci mondiale (F.M.I., B.I.R.D. etc.) față de un anumit tip de ascetism caracteristic secolelor anterioare (sec. X de pilda).

c) În ciuda faptului că lucrurile ar putea fi văzute și altfel, nu putem să trecem peste notele critice ale lui Spengler vizând tarele civilizației Occidentale, în care el vede semne ale declinului: orașul mondial; metropola nu are înălțimea sau un popor, ci o masă; incapacitatea de a înțelege valorile tradiționale, și mai mult atitudinea de a combate cultura și componentele ei (nobilimea și țărâna, clerul și biserică, suveranul și dinastia, convențiile artistice, cunoașterea științifică limitată etc.); inteligența ei rece și perspicace; naturalismul sau nou care se originează în instinctele primare (și în condițiile primitive ale vieții; pâine și circ care ia expresia luptei pentru salarii și a luptei de pe terenurile de sport) toate acestea înseamnă, pentru Spengler, “pe lângă cultura definitiv încheiată, pe lângă provincializare, o formă complet nouă și târzie, lipsită de viitor, dar inexorabilă, a existenței umane.”⁷⁵

În faza civilizație marea majoritate a componentelor culturii (arta, știința, economia, politica etc.) – care sunt, așa după cum am văzut anterior ipostaze ale ființei istorice – se așază sub semnul antitezei. Ce este politica unei epoci a civilizației în raport cu politica unei epoci cultivate a timpurilor trecute? Ele sunt – spune Spengler – o opoziție.

În antichitate politica se servea de retorică; în Occidentul contemporan, jurnalismul scris sau oral (mass-media); ambele în serviciul “acestei abstracții ce reprezintă puterea civilizației: *banul* (subl. O. S.).”⁷⁶

Spiritul financiar patrunde pe nesimțite în *formele istorice ale ființei colective*. Marile partide nu mai sunt însă decât în aparență centrul gravitațional al actelor decisive. O minoritate, o elită de minți superioare, instruite decid totul pe câtă vreme marea masă a politicienilor de rangul doi, oratori și tribuni, deputați și jurnaliști, aleși ai provinciei, întretin în multime ideea libertății de a dispune de propria soartă.

Dar Arta? Filosofia? În timp ce culturii îi aparține gimnastica, turnirul, civilizației îi aparține... sportul; în locul speculațiilor metafizice apare noua filosofie a faptelor (pragmatismul, de pilda) literatura devine din “marea literatură” una de “mare consum”, kitsch; pictura se superermetizează să nu mai poată fi accesată de marea publică ci numai de către elite.

Omul cultivat își dirijează energia spre înăuntrul său, omul civilizat spre exterior. Această diferență între cultură și civilizație, la scară mare, istorică, ia forma *imperialismului* pentru civilizație. Iată cum o caracterizează Spengler: Eu nu mă refer la *imperialism* (subl. O. S.) – Egiptul, China, lumea romană, indică, islamică fiind formele impietrite ce subzistă încă vreme de secole și de milenii, susceptibile să treacă de la autoritatea unui cuceritor la alta, trupuri moarte, mase umane amorfe, fără suflet, substanța uzată “a marii istorii – ca simbol tipic al sfârșitului”.⁷⁷

Tendința spre exterior, expansiunea, este trasatura civilizației occidentale, a tuturor civilizațiilor, în genere. Mai mult, ea este “o fatalitate, ceva demonic și fantastic, sfâșiind omul epocilor târzii ajuns cetățean al marilor orașe, constrângându-l să intre în serviciile ei prin abuz, cu sau fără vrea, conștient sau nu.”⁷⁸

Se dau ca exemple: Imperiul Chinez întemeiat de Tsin, cel macedonian, cel roman, cel napoleonic. Nimic nu poate evita acest fel de sfârșit: “Oricine nu înțelege că nu se poate schimba nimic relativ la sfârșitul acesta, că trebuie să *il* (subl. O. S.) vrei sau să *nu il* (subl. O. S.) vrei deloc, că acest destin trebuie iubit sau trebuie abandonată orice speranță legată de viitor și de viață.”⁷⁹

Asadar, “Occidentul” se află în faza de declin, respectiv în etapa civilizației, despre care Spengler afirmă că este o “pretinsă culme a unei istorii universale mereu în progres rectiliniu”⁸⁰, că el reprezintă un “coeficient de creștere ce poate fi verificat în realitate”⁸¹; în fiecare cultură ajunsă la deplină maturitate nu atât prin realizările sale exterioare, efective (linii electrice, torpedouri, ecuații diferențiale etc.) ci mai ales prin “propria noastră spiritualitate de oameni civilizați”⁸² care posedă, și ea, posibilități, foarte diferite de a-și afirma creația din afara.

d) Privind *locul* civilizației occidentale în istoria universală Spengler spune categoric că aceasta nu este un loc privilegiat, ci “momentul actual reprezintă un stadiu tranzitoriu (subl. ns. M. M.), ce se

manifesta, in anumite conditii, ca exista situatii foarte precise, *posterioare* (subl. O. S.) in raport cu situatia noastra actuala; ca ele deja au existat de câteva ori in istorie si ca, prin urmare, pentru viitorul occidentalului nu reprezinta un amonte etern, nici un progres in sensul idealurilor noastre de moment, cu spatii si timpuri fantastice, cu un *eveniment particular* al istoriei, strict limitat, inevitabil definit in durata si forma sa, intins pe parcursul a câtorva secole si ale caror trasaturi esentiale pot fi patrunse si masurate dupa exemplele precedente”⁸³

Acest *eveniment* (subl. ns. M. M.) se afla *sub puterea destinului*; datorita Occidentalului este doar aceea de a “afla ceea ce se va întâmpla” si aceasta se va întâmpla “cu necesitatea inevitabila a destinului”, total independent de idealurile si dorintele sale personale. Acest fatalism – spune Spengler – suspenda chiar si libertatea; occidentalul va intelege asadar ca nu mai este liber sa infaptuiasca cutare sau cutare lucru, ci doar ceea ce este *necesar* sau *nimic* (subl. O. S.). Perspectivele sunt in viziune spengleriana si mai sumbre, când afirma: “Prezentul este o epoca civilizata, nu o epoca de cultura. Astfel, un sir de probleme vii se infatiseaza de acu incolo *ca o imposibilitate* (subl. ns. M. M.). Se poate sa regretam si sa impopotanam regretele cu o mantie filosofica sau cu un pesimism liric (...) *dar nu vom putea schimba nimic.*”⁸⁴ (subl. O. S.).

Spengler vrea sa preîntâmpine acuzatia de pesimism istoric. Este constient ca viziunea sa organicista si metoda morfologica conduc la aceasta concluzie fatalista. Si totusi el nu o refuza subliniind ca si epoca actuala este una plina de “evenimente dure si neiertatoare” de tipul Romei imperiale, nu a Atenei lui Pericles. Ea nu mai poate oferi omului Occidental pictura, muzica, arhitectura, grandioase ale perioadelor de mare inflorire culturala.

Aceasta nu inseamna ca nimic nu mai este de cucerit pentru ei in aceste domenii. Fiecare epoca, spune Spengler, “s-a crezut ca are de indeplinit o misiune a ei in fiecare domeniu de activitate. Aici s-a ajuns, la nevoie, prin violenta si sacrilegii si, in orice caz, numai dupa moartea ei se putea sti daca respectiva credinta si munca de o viata fusesera *necesare sau inutile* (subl. O. S.). Pâna acum, spune Spengler, s-a mers pe cai gresite si a fost risipita o cantitate inimaginabila de spirit si forte. Acum Occidentalul nu mai este constient de calea cea adevarata. Filosofia lui Spengler, considerata de acesta ca “o favoare facuta generatiilor viitoare” este menita sa arate “ce este posibil si, ca atare, necesar, iar, pe de alta parte, ceea ce nu va apartine posibilitatilor epocii.”⁸⁵

Sansa Occidentalului, intre altele, consta, dupa Spengler, in tehnica si politica: Daca sub impresia acestei carti, oamenii din noile generatii se vor intoarce spre *tehnica* (subl. ns. M. M.) in loc de poezie lirica, spre *politica* (subl. ns. M. M.) in loc de filosofie, ei imi vor implini dorinta, iar eu nu pot spera nimic mai bun”⁸⁶

e) Asadar, revenind la raportul cultura-civilizatie, Spengler afirma ca destinul oricarei culturi este civilizatia. Vom analiza in continuare aceasta idee spengleriana a destinului unei culturi.

Cum era de asteptat ideea de destin este legata organic de cea de suflet si de timp, lucru pe care Spengler il exprima astfel: “Ideea de destin este relevata de nelinistea cosmica a unui suflet, de dorinta sa pentru lumina si crestere, pentru implinirea si realizarea propriei vocatii”⁸⁷

Ideea aceasta este inrudita cu cea de fiinta, viata insasi, trebuie sa fie vazuta ca o fiinta orientata, *incarcata de destin* (subl. O. S.) si irepetabila in fiecare din trasaturile ei.

Pentru omul primitiv destinul este vag si sovaieinic dar pentru omul culturilor superioare el este limpede si are forma unei *intuitii a universului* (subl. O.S.). Limbile popoarelor il numesc: soarta, ursita, fatalitate, hazard, noroc, vocatie etc. Ele sunt (aceste cuvinte) mai degraba simboluri decât concepte. In ele, spune Spengler, se afla “centrul de gravitatie al imaginii cosmice pe care am denumit-o univers-istorie pentru a o distinge de universul natura”⁸⁸

Ideea de destin se cere patrinsa cu experienta de viata, cu intuitia, nu cu principiul cauzalitatii cu care ea se afla in antiteza. Cauzalitatea este rationalul, legea, exprimabilul, pecetea fiintei noastre trezite intelectual in intregime. Destinul este numele unei realitati interne pe care nu trebuie sa o descriem. Destinul este in relatie organica cu viata, cauzalitatea, cu moartea. Asa cum cauzalul cuprinde, conform definitiei lui Kant, o necesitate a fiintei trezite care gândeste, o forma fundamentala a raporturilor sale cu universul lucrurilor, tot astfel cuvântul destin desemneaza o *necesitate a vietii ineluctabile* (subl. O. S.).

Istoria reala este incarcata de destin, dar lipsita de lege cauzala – spune sententios Spengler. Viitorul se poate prevedea, exista ochi care-i sondeaza misterele adânci, care nu i se pot calcula. Aceasta

idee ingaduie de pilda, conturarea unei vieti intregi din imaginea unei fete si din imaginea unei epoci conturarea destinului unor popoare intregi. Destinul, simtit ca o realitate launtrica are, dupa cum am mai spus, o singura directie care apartine temporalului, ireversibilitatea, aceasta si vitalitatea “sunt sensul dimensiunii cosmice a istoriei”.⁸⁹

Pentru cauzalitate destinul reprezinta ceea ce reprezinta timpul pentru spatiu; destinul este temporal, cauzalitatea este spatiala.

Destinul si cauzalitatea stau in raport asemanator cu cel dintre devenire si devenit: intrucât devenirea sta la baza devenitului, *sentimentul* (subl. O. S.) launtric si cert al destinului sta la originea *cunoasterii* (subl. O. S.) cauzelor si efectelor. Cauzalitatea este astfel un *destin devenit, dezorganizat, cristalizat in forme intelectuale* (subl. ns. M. M.). Devenirea si devenitul, directia si spatialitatea se restrâng si se conditioneaza una pe cealalta dupa cum ne situam in planul istoriei sau al naturii.

Materialismul istoric nu este compatibil cu ideea de destin – scrie Spengler. Elementul morfologic al cauzalului este de aceea un principiu, iar cel al destinului este o idee – trãita sau simtita launtric.

Destinul ni se releva ca *adevarata modalitate de a fi a fenomenului originar* (subl. O. S.); ea calauzeste intreaga idee cosmica a istoriei in vreme ce orice cauzalitate, domina si penetreaza ca forma a intelegerii intelective, universul-natura.

f. Daca cultura este un fenomen originar iar destinul este logica organica a fiintei, rezulta ca fiecare cultura trebuie, in mod necesar sa aiba propria idee despre destin.

Astfel, antichitatea a avut o conceptie *euclidiana* (subl. O. S.) despre destin, afirma Spengler; conceptie legata de *corporalitate*, de corpul finit si ceea ce i se intâmpla acestuia in anumite situatii exterioare.

Omul antic traieste un destin legat de situatii; el nu traieste drame interioare sufletesti precum omul culturii faustice. Oedip (din “Oedip rege”) se plânge de raul pe care Creon i l-a provocat in *corpul* (subl. O. S.) lui si de ceea ce oracolul ii considera *corpul* (subl. O. S.); pe când sufletul regelui Lear, suflet faustic, traieste o drama interioara, este cuprins de boala – boala nebuniei – si de *suferinta sufleteasca pura* (subl. O. S.). Suferinta faustica este opusa suferintei apollinice. *Timpul* (subl. O. S.) inseamna sentimentul tragicului si culturile particulare se deosebesc dupa sentimentul timpului. Si cultura antica si cea apuseana au dezvoltat tragedii in stil mare dar tragedia antica este o tragedie a *momentului* (subl. O. S.) pe când cea Occidentala este una a *intregii vieti* (subl. O. S.).

Istoria Europei Occidentale este un destin voit; istoria Indiei este un destin fortuit. Pentru fiinta antica, anii nu joaca nici un rol, pentru omul culturii indice deceniile nu au deloc importanta (indienii, la care Nirvana se exprima si prin absenta oricarei cronologii, nu aveau nici orologii, deci nici istorie, memorie, neliniste); pentru fiinta faustica, *calendarul, ora, minutul si secundele* sunt indispensabile vietii cotidiene.

g. Spengler face distinctia intre *destin si hazard*.

Diferenta depinde de forta interioara a omului care o face; omul mediu din toate culturile nu vede decât exterioritatea evenimentelor pe când omul important simte dincolo de inlantuirea obisnuita a evenimentelor istorice superficiale, o logica profunda a devenirii ce se manifesta in ideea de destin. Cel care se apropie de istorie cu judecata, spune Spengler, nu gaseste aici decât date. Ceea ce actioneaza in adâncul istoriei, fie providenta, fie fatalitate, nu poate fi simtit decât in evenimentul aflat in desfasurare sau in fata imaginii unui eveniment intâmplat, trait, ca o realizare emotionala pur si simplu muta.

Destinul si hazardul formeaza totdeauna o antiteza in care spiritul incearca sa cuprinda ceea ce nu este *decât* (subl. O. S.) sentiment, experienta si viziune launtrica.

La suprafata evenimentelor universale, spune Spengler, domneste *neprevazutul*. El se lipeste “ca o marca” distinctiva de orice eveniment izolat, de orice determinare particulara, de orice individ. Nimeni nu a prevazut avântul islamului la aparitia lui Mahomed, nici ascensiunea lui Napoleon prin caderea lui Robespierre, de exemplu.

Aparitia personalitatilor istorice este greu de prevazut. Nimeni nu stie daca o evolutie puternica in faza incipienta se va implini in linii generale sau va cadea sub loviturile soartei. Daca un singur element se supune destinului in vârtejul devenirii si daca altul a devenit destin, pregnant pentru intregul viitor, intâiul piere in suvoiul de la suprafata istoriei, celalalt creeaza istoria; si acesta este un fapt de o necesitate

profunda dar nu poate fi exprimat cu mijloacele cauzalitatii ci cu cele ale destinului, fapt pe care istoria trebuie sa ii dea sensul adevarat.

Stiinta istorica de laborator separata de arta, cu acumularile si cu clasificarile ei de date seci, nu este mai mult decât o sanctionare spirituala a banalei întâmplari daca – spune Spengler – nu este dublata de o metafizica care ”descopera in date *simboluri* (subl. O. S.) ale faptelor traite si ridica întâmplarea la rangul de destin.”⁹⁰

Istoria comuna, in masura in care se rataceste in acumularea de date, nu va depasi niciodata întâmplarea *banala* (subl. O. S.). Ea este destinul autorilor ei, care ramân sufleteste mai mult sau mai putin situati la nivelul multimii. In ochii lor “Maiestatea Sa hazardul”, este cauzalul de dupa paravan, acel *nu inca* (subl. O. S.) demonstrat, ce substituie logica secreta a istoriei, indepartând intuitia. Acest fel de istorie este numit de Spengler istorie anecdotică “arma a tuturor campionilor la cauzalitate stiintifica si a tuturor romancierilor si a dramaturgilor de factura vulgara.”⁹¹

Fata de acest fel de istorie si istorici, Spengler devine caustic spunând: “Acela care cauta intr-o inlantuire cauzala oarecare de evenimente izolate si indiscutabile forma interna a istoriei nu va gasi niciodata, daca este sincer cu sine, decât o comedie burlesca si un nonsens.”⁹²

Apelul la o teorie sau alta (Spengler ii citeaza aici pe Rousseau si pe Marx) a dat micilor amitiosi curajul si nadejdea ca ar putea juca vreun rol in schimbarea “cursului istoriei universale”. Si din nou Spengler devine caustic: “Chiar si explicarea sociala sau economica a evenimentelor politice, calme atinsa de cercetarea istorica si suspectata mereu de fundamentare cauzala din cauza amprentei ei biologice, este inca insuficienta, superficiala si vulgara”⁹³

Si istoria Europei Occidentale sta sub semnul hazardului: “Din întâmplare, istoria umanitatii evoluata s-a implini sub forma marilor culturi si tot din întâmplare, intre acestea, una s-a trezit in Europa Occidentala catre anul 1000.”⁹⁴

Dar, spre deosebire de destinul antic, care este “un hazard amplificat in proportii fabuloase”, destinul faustic este un “destin micsorat”. Oracolul antic ce se refera mereu la *cazuri individuale* (subl. O. S.) este simbolul hazardului complet lipsit de sens, simbolul momentului. Istoria Occidentala faustica opereaza cu alte instrumente: eveniment, perioada, epoca. Un eveniment face epoca atunci când marcheaza o cotitura necesara, o turnura a destinului in cursul unei culturi. Evenimentul, fortuit in sine, ce constituie o imagine cristalizata a suprafetei istoriei poate sa reprezinte prin alte întâmplari corespondente faptul ca *epoca* (subl. O. S.) este necesara si predeterminata.

Problema, spune Spengler, este de a sti daca un eveniment ia numele epocii sau al unui rastimp mai mic in raport cu o cultura si in cursul acesteia este legata, de ideea de destin si întâmplare.

h. Spengler distinge intre *epoci anonime si epoci personale*, conform timpului lor fizionomic din imaginea istoriei.

Asa de pilda, daca se judeca Revolutia franceza, aceasta a fost in prima parte (a epocii deschisa de ea) “absolut anonima”, in timp ce a doua (cea napoleoniana) “a fost personala in cel mai inalt grad”.

Concluzia pentru istorie trasa de Spengler :Este necesar pentru ca toate culturile sa aiba, in fiecare din etapele lor de dezvoltare, la inceput aceeasi posibilitate si apoi sa realizeze necesitatea fie sub chipul unei mari personalitati (Alexandru, Mahomed, Napoleon etc.) fie al unui eveniment aproape neintentionat cu o forma interna semnificativa (de ex. razboaiele) ori chiar al unei perioade obscure si nedefinite (a interregnelui sau a tranzitiei, ca la noi).⁹⁵

Istoria este caracterizata de faptul real ireversibil (subl. O. S.). O istorie se intemeiaza pe fapte, un sistem se compune din adevaruri. Faptele se succed, adevarurile se deduc. Istoria, spune Spengler, este insa un eveniment prezent, cu un picior in viitor si cu un ochi indreptat spre trecut. Natura este dincolo de timp, are caracter de spatialitate, dar nu are directie. In natura domneste necesitatea matematica, in istorie domneste necesitatea tragica.

Istoria si cultura sunt opuse *in noi* (subl. O. S.) precum viata si moartea; tot asa *destinul devenirii eterne se opune spatiului devenitului etern* (subl O. S.).

Nici o cultura pâna la cea occidentala n-a fost libera *sa-si aleaga* (subl. O. S.) calea si atitudinea de gândire; pentru prima data “o cultura poate prevedea acum ce cale i-a rezervat destinul”⁹⁶; metoda morfologica permite acest lucru. Aceasta este in esenta o metoda de a sesiza trasaturile importante ale destinului in imaginea unei culturi, ca individualitate umana, de ordin superior: “a patrunde in sufletul

antic egiptean, sau arab, in genere pentru a retrai expresia lui totala in oameni si in situatii tipice, in religie si in politica, in stil si in tendinte, in gândire si moravuri – aceasta este *noua metoda* (subl. O. S.) a <<experientei de viata>>.”⁹⁷

Aceasta metoda apartine evident filosofiei spengleriene care, ca fizionomie a istoriei universale va deveni *ultima filosofie* faustica (subl. O. S.).

NOTE

1. O. Spengler, *Declinul Occidentului*, traducere de I. Lascu, Editura Beladi, Craiova, 1996
2. Al. Boboc, *Filosofia contemporana. Orientari si tendinte in filosofia nemarxista din secolul XX*, Editura Didactica si Pedagogica, Bucuresti, 1980, p. 131
3. L. Blaga, *Zari si etape*, Editura Minerva, Bucuresti, 1990, p. 153
4. O. Spengler, *lucr. cit.*, p. 81
5. L. Blaga, *lucr. cit.*, p. 153
6. *Idem*, p. 116
7. Edgar Papu *Existenta romantica*, B. T. P., Editura Minerva, Bucuresti, 1980, p. 18
8. *Idem*, p. 139
9. *Ibidem*, p. 139
10. *Ibidem*, p. 139
11. *Ibidem*, p. 141
12. *Ibidem*, p. 143
13. *Ibidem*, p. 12
14. Andrei Marga, *Introducere in filosofia contemporana*, E. S. E., Bucuresti, 1988, p. 106
15. *Idem*, p. 106
16. Al. Boboc, *lucr. cit.*, p. 134
17. *Idem*, p. 134
18. *Ibidem*, p. 134
19. *Ibidem*, p. 131
20. O. Spengler, *lucr. cit.*, p. 155
21. *Idem*, p. 87
22. *Ibidem*, p. 155
23. *Ibidem*, p. 158
24. *Ibidem*, p. 152
25. *Ibidem*, p. 38
26. *Ibidem*, p. 80
27. *Ibidem*, p. 15
28. *Ibidem*, p. 29
29. *Ibidem*, p. 29
30. *Ibidem*, p. 187
31. *Ibidem*, p. 30
32. *Ibidem*, p. 31
33. *Ibidem*, p. 30
34. *Ibidem*, p. 32
35. *Ibidem*, p. 33
36. *Ibidem*, p. 36
37. *Ibidem*, p. 43
38. *Ibidem*, p. 78
39. *Ibidem*, p. 83
40. *Ibidem*, p. 160-161
41. *Ibidem*, p. 162
42. *Ibidem*, p. 165
43. *Ibidem*, p. 174
44. *Ibidem*, p. 175
45. *Ibidem*, p. 175
46. *Ibidem*, p. 180
47. *Ibidem*, p. 85-86
48. *Ibidem*, p. 240-241

49. *Ibidem*, p. 242
50. *Ibidem*, p. 243
51. *Ibidem*, p. 123
52. *Ibidem*, p. 228
53. *Ibidem*, p. 244
54. *Ibidem*, p. 253
55. *Ibidem*, p. 253
56. *Ibidem*, p. 261
57. *Ibidem*, p. 110
58. *Ibidem*, p. 250
59. *Ibidem*, p. 252
60. E. Papu, *lucr. cit.*, p. 139
61. *Idem*, p. 141
62. O. Spengler, *lucr. cit.*, p. 155
63. *Idem*, p. 38
64. *Ibidem*, p. 159
65. *Ibidem*, p. 164
66. *Ibidem*, p. 296
67. *Ibidem*, p. 306
68. *Ibidem*, p. 286
69. *Ibidem*, p. 289
70. *Ibidem*, p. 389
71. *Ibidem*, p. 53
72. *Ibidem*, p. 484
73. *Ibidem*, p. 55-56
74. *Ibidem*, p. 57
75. *Ibidem*, p. 57
76. *Ibidem*, p. 59
77. *Ibidem*, p. 62
78. *Ibidem*, p. 62-63
79. *Ibidem*, p. 65
80. *Ibidem*, p. 65
81. *Ibidem*, p. 65
82. *Ibidem*, p. 65
83. *Ibidem*, p. 66
84. *Ibidem*, p. 67
85. *Ibidem*, p. 68
86. *Ibidem*, p. 69
87. *Ibidem*, p. 169
88. *Ibidem*, p. 168
89. *Ibidem*, p. 170
90. *Ibidem*, p. 202
91. *Ibidem*, p. 204
92. *Ibidem*, p. 204
93. *Ibidem*, p. 204
94. *Ibidem*, p. 206
95. *Ibidem*, p. 211
96. *Ibidem*, p. 225
97. *Ibidem*, p. 226